

Vele wegen, één pad

– Fay van Ierlant

Vele wegen, één Pad, het thema van deze zomerschool, verwijst naar de eeuwige speurtocht naar de zin van het leven die in vele tradities wordt aangegeven en belicht. Eén van die tradities is de theosofische en daar kijken we dit weekend naar.

Inleiding op 8 juli 2007, tijdens de zomerschool van de TVN.

In *De Stem van de Stilte*, in 1889 doorgegeven en opgetekend door H.P. Blavatsky, staat in vers 58 dat je het Pad niet kunt gaan, vóórdát je dat Pad zelf geworden bent. Intrigerende uitspraken zijn een kenmerk van de Philosophia Perennis, de Eeuwige Wijsheids-traditie (perennis wil zeggen ‘eeuwig-durend’) die door Aldous Huxley in de inleiding van zijn boek *The Perennial Philosophy (De Eeuwige Wijsheid)* als volgt wordt verwoord: *De Metafysica die een goddelijke Werkelijkheid erkent als onderliggend aan de wereld van dingen en levens en denken; de psychologie die in de ziel iets vindt wat gelijk is aan en zelfs identiek met goddelijke Werkelijkheid; de ethiek die het einddoel van de mens plaatst in de kennis van de immanente en transcendente Grond van al wat bestaat.*

Ook de doeleinden van de Theosophical Society die uitgaan van de grondbeginselen in de *Proloog* van *De Geheime Leer*, opgetekend door H.P. Blavatsky, verwijzen naar een eeuwige werkelijkheid als onderliggend aan de wereld van dingen en levens en denken; naar een transcendente psychologie die in de ziel iets vindt wat gelijk

is aan die eeuwige werkelijkheid; naar de ethiek die het einddoel van de mens plaatst in de kennis van de immanente en transcendente grond van al wat bestaat: een schitterende verwoording van de immanentie, de periodiciteit en de transcendentie van de grondbeginselen van theosofie, een exponent van die eeuwige wijsheidstraditie. Over de kennis van de immanente en transcendente grond van al wat bestaat, waar het einddoel van de mens zou liggen, lezen we in de *Proloog* van *De Geheime Leer* (p. [21], TUP51) over de Stanza's van Dzyan, de verzen waarin de versie van eeuwige wijsheid in *De Geheime Leer* wordt weergegeven: *Men moet dan ook bedenken dat al deze Stanza's zich eerder richten tot de innerlijke vermogens dan tot het gewone begripsvermogen van het fysieke brein.* Het eerste grondbeginsel in diezelfde *Proloog* spreekt van: *Een alomtegenwoordig eeuwig grenzeloos en onveranderlijk Beginsel waarover elke speculatie onmogelijk is omdat het het menselijk begripsvermogen te boven gaat en door menselijke uitdrukkingen of vergelijkingen alleen kan worden verkleind* (p.[14] TUP 43).

Richten de wegen die leiden naar het pad van geestelijke ontwikkeling zich op die innerlijke vermogens van de mens die het gewone hersenverstand te boven gaan en waar hebben we het dan over? Als we dat theosofisch onderzoeken zouden we kunnen beginnen met, heel kort samengevat, te kijken naar Stanza III van Kosmogenezis in Deel I van *De Geheime Leer* waarin de geboorte van het universele denkvermogen symbolisch wordt weergegeven: het denkvermogen dat buiten het gebied en bereik der verstandelijke gedachte staat, maar dat binnen het bereik zou kunnen liggen van de inner-

lijke vermogens van de mens. Stanza III Vers 10: *Vader- moeder spinnen een web dat van boven aan de geest is bevestigd - het licht van de ene duisternis - en van onderen aan zijn in schaduw gehulde einde, de stof; en dit web is het heelaal, gesponnen uit de twee substanties die tot één zijn gemaakt, dat svâbhâbat is* (p. [29], TUP 60).

Het spinnen van het web tussen geest en materie geeft aan de eeuwige goddelijke gedachte de mogelijkheid tot het voortbrengen van het universele denkvermogen, het instrument voor het dan mogelijke plan voor het komende tijdperk van stoffelijk bestaan. Je zou kunnen zeggen dat de draad van bewustzijnsontwikkeling die bereikt werd in een vorig tijdperk van stoffelijke manifestatie weer wordt opgevat daar waar we gebleven waren. Ter verwezenlijking van dit plan in de materie brengt het web de zevenvoudige samenstelling voort die de zeven gebieden van bestaan en de daarin mogelijke zeven toestanden van bewustzijn aangeven voor de mens. De mens als microkosmos in de macrokosmos.

Alleen voor de mens? Ja, want mineralen, planten en dieren leven in de stoffelijke gebieden en wachten tot zij geëvolueerd zijn naar het mensdom om aansluiting te kunnen krijgen met de drie geestelijke gebieden in de zevenvoudige samenstelling. Aan het menselijk denken wordt de mogelijkheid gegeven om te functioneren vanuit de materiële of vanuit de geestelijke gebieden. Alleen de mens kan het denken uitbreiden door het bewustzijn te verleggen naar de geestelijke universele gebieden die het stoffelijke gebonden verstand te boven gaan. Let wel: dit is waar het in de theosofie om gaat, als exponent van de wijsheidsreligie.

De zevenvoudige samenstelling wordt daarom wel de meestersleutel tot geestelijk inzicht genoemd, de sleutel die zeven maal moet worden omgedraaid.

In H.P. Blavatsky's *Sleutel tot Theosofie* pp 84-85 vinden we de zevenvoudige samenstelling van de

mens duidelijk weergegeven met de originele Sanskriet termen, maar ook met de vertaling en verklaring: onder a-b-c-d vinden we het zogenaamde lagere, aan de materie gebonden viertal en onder e-f-g het hogere onvergankelijke geestelijke drietal.

THEOSOFISCHE INDELING

	SANSKRIETTERMEN	EXOTERISCHE BETEKENIS	VERKLARENDE TOELICHTING
HET LAGERE VIERTAL	(a) Rupa, of sthula-sarira.	(a) Stoffelijk lichaam.	(a) Is tijdens het leven het voertuig van alle andere "beginselen".
	(b) Prana.	(b) Leven of levensbeginsel.	(b) Alleen noodzakelijk voor a, c, d, en die functies van de lagere <i>manas</i> , die zich beperken tot het (stoffelijke) brein.
	(c) Linga Sharira.	(c) Astraallichaam.	(c) Het <i>dubbel</i> , het fantoom.
	(d) Kama rupa.	(d) De zetel van dierlijke begeerten en hartstochten.	(d) Dit is het centrum van de dierlijke mens, waar de scheidslijn ligt tussen de sterfelijke mens en het onsterfelijke wezen.
	SANSKRIETTERMEN	EXOTERISCHE BETEKENIS	VERKLARENDE TOELICHTING
HET HOGERE ONVERGANKELIJKE DRIETAL	(e) <i>Manas</i> — in zijn functies een tweevoudig beginsel.	(e) Denkvermogen, intelligentie: dat het hogere menselijke denkvermogen is; zijn licht of straling verbindt de MONADE tijdens het leven met de sterfelijke mens.	(e) De toekomstige toestand en het karmisch lot van de mens hangen af van het feit of <i>manas</i> naar omhoog wordt getrokken naar <i>kama rupa</i> , de zetel van dierlijke hartstochten, of omhoog naar <i>buddhi</i> , de geestelijke <i>ego</i> . In dit laatste geval wordt het hogere bewustzijn van de individuele geestelijke aspiraties van het <i>denkvermogen</i> (<i>manas</i>), dat in overeenstemming is met <i>buddhi</i> , daarin opgenomen en vormen de <i>ego</i> die de devachanische gelukzaligheid ingaat.*
	(f) <i>Buddhi</i> .	(f) De geestelijke ziel.	(f) Het voertuig van zuivere universele geest.
	(g) <i>Atma</i> .	(g) Geest.	(g) Eén met het Absolute, als uitstraling daarvan.

In deel II van *De Geheime Leer* kunnen we lezen: *Omdat gedifferentieerde stof in het zonnestelsel in zeven verschillende toestanden bestaat en Pragna of het waarnemingsvermogen ook in zeven verschillende aspecten bestaat die overeenkomen met de zeven toestanden van de stof moeten er in de mens noodzakelijk zeven bewustzijnstoestanden zijn en overeenkomstig de meerdere of mindere ontwikkeling van deze toestanden werden de stelsels van de religies en de filosofieën uitgewerkt* (p.[597], TUP 680).

Het bewustzijn van de mens bevindt zich ergens in die zeven toestanden. Het ontstaan van de diverse religies en filosofieën is afhankelijk van de mogelijkheden die de staat van het menselijke bewustzijn in diverse tijdperken van bestaan toeliet (en toelaat). In *De Geheime Leer III* wordt daar op p. 608 meer duidelijkheid over gegeven.

Het blijkt dat elk van de zeven gebieden van de zevenvoudige samenstelling weer zeven ondergebieden in zich heeft. *Het hoogste zevende gebied van elk gebied vormt de brug van het ene gebied naar het andere. Het laatste wegvalen van de stof van dat zevende gebied is het denkbeeld, waarna het bewustzijn wordt gevoerd naar het daaropvolgende ijlere gebied. Het hoogste van het ene gebied raakt het laagste van het daarop volgende aan.*

In de Brochure: *Madame Blavatsky over de studie van Theosofie* p.10, ook wel de *Bowen Brochure* genaamd, naar Robert Bowen die de aantekeningen maakte tijdens de lessen van H.P. Blavatsky, wordt dat proces aangegeven als de praktijk van jnana yoga: het telkens doorbreken van een gebied van het denken om het bewustzijn te laten vloeien naar een minder grofstoffelijk gebied: het grovere laten wegvallen als het subtielere wordt ontwaard, op weg

naar de essentie waarvan het denkbeeld een beperkte weerspiegeling is. Dit wordt ook wel de deductieve, ontsluierende methode genoemd, noodzakelijk bij de studie van theosofie en alle geschriften van eeuwige wijsheid, de zoektocht naar de immanente en transcendente grond van al wat bestaat. Waarom is dit noodzakelijk? Daarover zegt Mevr. Blavatsky in dezelfde *Bowen Brochure* het volgende: *Gewone intellectuele activiteit verloopt langs gebaande wegen in de hersenen en vereist geen plotselinge aanpassingen en vernietigingen in hun substantie. Maar deze nieuwe soort van mentale inspanningen vraagt om iets totaal anders – het scheppen van nieuwe hersenpaden, het tot stand brengen van een andere orde in de kleine levens van de hersenen.* Mahatma K.H. spreekt over die potentie in het denken in zijn eerste brief aan Hume: *Het menselijk brein is een onuitputtelijke generator van de meest verfijnde soort kosmische kracht uit de lage grove energie van de natuur* (Conger. *Gecombineerde Chronologie* p.33). Nu is het meestal nog zo dat de stoffelijke gevolgen van de gedachten conditioneringen worden als ze stoffelijk gebonden blijven: meningen, opinies, opgelegde leringen waarin we ons in vastbijten.

Vrijheid van denken is een toestand van bewustzijn waarbij we de eigen conditioneringen herkennen als persoonlijke meningen en keuzes. De gedachte maakt de denker. Het denken kan ook keuzeloos gewaar zijn en het persoonlijke gerichte loslaten. Einstein zei: *'Je kunt een probleem niet oplossen met hetzelfde denken dat het probleem veroorzaakt heeft'*. Zoals de vele wegen naar het pad van geestelijk inzicht aangeven, is het denken gewoonlijk bezig met allerlei psychologische processen,

met emoties en verlangens, herinneringen en meningen. De reacties op onze psychologische aard houden ons dagelijks bezig. Als we het psychische gebied dat ons bindt en isoleert willen doorzien, moeten we het leren waarnemen zonder er voortdurend op te reageren. Daar ligt de lering: in het omkeren in onszelf van het proces van involutie en versluiering in de materie naar evolutie, het ontsluiten van de materie. Dit proces speelt op zeven gebieden, ook op het fysieke gebied van het brein, zoals we net zagen.

Het geestelijke pad dient zich aan na de catharsis, het zuiveringsproces, na het loslaten van de psychologische gebondenheid aan de vier stoffelijke gebieden.

Je moet door de duisternis om het licht te kunnen vinden. Het geestelijke pad dient zich aan na de catharsis, het zuiveringsproces, na het loslaten van de psychologische gebondenheid aan de vier stoffelijke gebieden. Eigenlijk hebben we ook geen keuze. Het derde grondbeginsel gaat over 'een verplichte pelgrimstocht voor elke ziel' en de zeventvoudige samenstelling van de mens toont aan waar die verplichting ligt: in het verplaatsen van het bewustzijn vanuit de vier materiegebonden gebieden in de richting van de drie universele geestelijke gebieden, omdat we als verantwoordelijk mens bezig zouden moeten zijn met deelname aan het verplaatsen van het totale bewustzijn van het heelal, waar we deel van uitmaken, naar een minder stoffelijk niveau, op weg naar een volgend tijdperk van bestaan.

Het blijkt uit de vele wegen dat het bewustzijn het gebied van het universele denken kan gaan raken als het zich ervoor openstelt, met als gevolg een groeiend inzicht in het cyclische proces van bestaan waar de onverklaarde wetten en de sluimerende vermogens van het derde doeleinde deel van uitmaken. De zelfkennis van het persoonlijke instrument waar de vele wegen naar verwijzen, is een eerste noodzakelijkheid voor geestelijke ontwikkeling.

De laatste stap naar de vrijheid van psychologische gebondenheid wordt aangegeven als: *'De waarnemer die het waargenomen wordt'*. In *De Stem van de Stilte*: vers 51: *U bent het licht geworden, u bent de klank geworden. U bent Uzelf, vrij van verandering, vrij van zon-de. De zeven klanken in één, de Stem van de Stilte.* Je bent jezelf, het waarom je er bent en dat wat je altijd al was, maar je wist het niet, de Zelfkennis met hoofdletter, het doel van de mens. Omdat dit alles duidelijk een weg geeft van natuurlijke wetten van oorzaak en gevolg, kan er nooit iets vanuit de psychische aard opgelegd worden, ook geen bedachte normen en waarden, want normen en waarden blijken de tot dan toe onverklaarde wetten van bestaan te zijn en deze liggen in de mogelijke werkzaamheid van geest en materie, het web uit Stanza III, voor dit tijdperk van bestaan. Die wetten zijn onverklaarbaar voor het gewone, aan de materie gebonden, verstand, omdat zij liggen in de ethiek die het einddoel van de mens plaatst in de kennis van de immanente en transcendente grond van al wat bestaat.

Vers 242 in *De Stem van de Stilte*: *Voordat u het doel kunt naderen moet u alle mentale veranderingen in uw Ziel hebben overzien en het leger hebben ver-*

slagen van de gedachteprikkels die geraffineerd en geslepen als zij zijn – ongevraagd de heldere schrijn van de Ziel binnendringen. Als we dat leger van gedachteprikkels gaan doorzien, ontstaat de ruimte om het universele denkvermogen te gaan raken.

Het universele denkvermogen is een heel intrigerend begrip. Het geeft de mogelijkheid aan voor het ontplooiën van het bewustzijn tijdens dit tijdperk in de hele grote bewustzijnsontwikkeling van het heelal door de tijdperken heen. De achtergrond ervan is de eeuwige goddelijke gedachte die zich bij manifestatie inperkt tot het universele denkvermogen, voor het betreffende tijdperk van bestaan. Als we, door het persoonlijk gerichte denken te doorzien, kunnen raken aan het universele denkvermogen, nemen we flitsen waar van de mogelijke werkelijkheid. Dan raken we *het vuur van kennis dat alle handelingen op het gebied van illusie verbrandt* (GL Deel I [87], TUP118). Die momenten worden wel aangegeven met geestelijke verlichting, geestelijk inzicht of geestelijke intuïtie.

De geestelijke sluimerende vermogens kunnen zich pas ontwikkelen als dat vuur van kennis is geraakt. Het gaat niet over fysieke helderziendheid of andere psychische ontwikkelingen waar men weinig aan heeft, zolang er geen geestelijk inzicht is, want men blijft dan gebonden aan de materie van de psychische gebieden waarvan *De Stem van de Stilte* in vers 1 zegt: *Deze leringen zijn voor hen die onbekend zijn met de gevaren van de lagere iddhi's, de psychische vermogens.* De sluimerende vermogens hebben te maken met de hogere iddhi's die pas mogelijk zijn als men *zijn zinnen tot onderwerping heeft gebracht*, (*De Stem van de Stilte*, Glosarium noot1), als de intuïtie ontwaakt

en de wenken vanuit het universele kunnen worden opgevangen. Daarvan zijn voorbeelden in alle geschriften van eeuwige wijsheid, maar ook in de literatuur en in de kunst, in het leven om je heen en in je eigen leven. Je gaat het meer en meer waarnemen als je de noodzakelijke achtergrond begint te ontdekken. Krishnamurt zei: *You first need a look at the whole picture*, met andere woorden, je moet eerst een totaal beeld voor ogen hebben van de kennis van de immanente en transcendente grond van al het bestaan, van de ene werkelijkheid die alles verbindt tot één geheel; anders heeft het allemaal geen zin, omdat je niets herkent, ook niet in de wegen en het pad. Dat kunnen dan opgelegde, door anderen aangegeven morele verhalen worden waar je iemand mee om de oren kunt slaan.

De geestelijke sluimerende vermogens kunnen zich pas ontwikkelen als het vuur van kennis is geraakt.

Hier volgen enkele voorbeelden. Over het ontdekken van transformatie als een natuurlijk proces kunnen we o.a. lezen in een van de boeken van Jorge Semprun: *Ecriture ou la vie (schrijven of leven): Ik zou zelfs zeggen dat geen schrijver kan schrijven als zijn hart niet zuiver is: met andere woorden als hij zijn persoonlijkheid niet voldoende heeft afgeworpen.*

Schrijven als het meer is dan een spel of een gok, is een lang eindeloos werk van ascese, een manier om het zelf te verliezen door een vaste greep te krijgen op dat zelf. Zichzelf worden door het herkennen en in de wereld brengen van die ander die men altijd is (hfdst.10).

In hetzelfde boek beschrijft hij dat zijn verschrikkelijke herinnering aan

het concentratiekamp Buchenwald langzaam wegebde, met de eeuwige angst en met de stank van de lichamen die in de crematoria voortdurend verbrand werden: *Maar wat nooit overging was de diepe compassie: een doordringend onweerstaanbaar gevoel van de Broederschap der mensheid.* Hij zag en onderging het lijden van de mensheid als geheel en ontdekte het grootste sluimerende vermogen in de mens, de compassie die alle persoonlijke sentimenten doorbreekt en wegvaagt en een doordringende onweerstaanbare ervaring geeft van de broederschap der mensheid; hij raakte de essentie van broederschap, de eenheid van leven. Compassie wordt in *De Stem van de Stilte* vers 300 'de WET der wetten' genoemd. De Nederlandse schrijfster Hella Haasse ontdekte dat: *De waarheid uitzet naarmate wij groeien. Nooit achterhalen wij haar. Ik geloof dat dit onophoudelijk meegroeiën de zin en het doel van het menszijn is. Een beperkt hermetisch gesloten ingekapseld 'ik' impliceert een met repressies geladen onbekende ruimte daaromheen, een ontzaglijk gevaar* (p 182 *Het dieptelood van de herinnering*).

Ware kunstenaars, net als zoekers naar waarheid, zoeken naar de diepste wortels van de materie, op zoek naar de geestelijke essentie om die zo zuiver mogelijk te kunnen uitdrukken.

Ware kunstenaars, net als zoekers naar waarheid zoeken naar de diepste wortels van de materie, op zoek naar de geestelijke essentie om die zo zuiver mogelijk te kunnen uitdrukken.

Zo komen ze in aanraking met de sluimerende vermogens en de onverklaarde wetten die liggen in de immanente en transcendente grond van al het bestaan. Meer duidelijkheid over het overstijgen van het verstandelijk gebonden denken door de mens en het raken van het universele, waardoor intuïtie kan ontstaan, krijgen we van de bioloog Edward O. Wilson. Over de evolutie van de mens en de potentie van het menselijk brein schrijft hij: *Tussen hun dierlijke ofwel instinctieve vermogens en de mogelijkheden die de opkomende intelligentie hun voorspiegelden was een kloof ontstaan die gevuld werd door het creëren van een gesimuleerde werkelijkheid die zich via ritueel en magie makkelijker liet bedwingen dan de echte werkelijkheid. Dank zij ook de symbolische ontwikkeling in de kunsten droeg het ertoe bij dat de mens zich een beetje thuis begon te voelen in een vreemde wereld.*

Het werd een taak om de kloof te dichtten tussen ervaring en kennis als gevolg ook van het opkomen van de nieuwe natuurwetenschappen. Als we ons instinctief gedragen is er in principe niets aan de hand. Pas als we erover gaan nadenken hebben we het idee niet meer met onszelf samen te vallen. Zou het kunnen dat ervaring en kennis zich gaan samenvoegen en zich gaan uiten in intuïtie? (*Consilience. The Unity of Knowledge* 1998). Helaas zien we dat de menselijke soort nu nog steeds niet veel waarheid kan verdragen. We hebben het nu over een 'inconvenient truth', over een 'lastige waarheid', een waarheid die afschrikt en voor het geconditioneerde denken ongelegen komt. Als men de *Bijbel* en de *Koran* en *De Geheime Leer* zou kunnen beschouwen als kunstwerken die interpretaties toestaan op meerdere niveaus van bewustzijn, zou

de wereld er anders uitzien. Het zijn niet de teksten die fundamentalisme veroorzaken, het is de mens met zijn manier van omgaan met de teksten door tweedehands scheppen en schepend interpreteren. We zagen dat het denken ook helemaal vrij kan zijn van al die bagage: dan is het een heel intelligent en zeer alert denken. Dat intelligente, alerte denken dat in de eeuwige wijsheid ligt en waarvan de ware kunstenaar en de zoeker naar waarheid gebruik leren maken is een sluimerend vermogen dat ontdekt kan worden op momenten van diep ontsluitend onderzoek naar het in- wezen, de essentie van begrippen en verschijnselen, bijvoorbeeld gericht op een van die intrigerende begrippen van eeuwige wijsheid in de theosofische literatuur.

De wijzen, wordt gezegd, zijn zij die weten wat ze niet weten. Daar ligt het begin. Al heb je iets al vele malen gehoord, je kunt het opeens anders ho-

ren, omdat er ineens een grens in je denken wegvalt.

De theosofie, als vertegenwoordiger van de philosophia perennis, de eeuwige wijsheid, de ethiek die het einddoel van de mens plaatst in de kennis van de immanente en transcendente grond van al wat bestaat, richt zich op het vrije geestelijk onderzoek dat leidt naar het gaan waarnemen van de ethische wetten van bestaan, naar het ontdekken van de sluimerende vermogens die het verstand te boven gaan. De Theosophical Society hangt af van haar leden en van hun geestelijk inzicht, van hun kwaliteit, niet van hun kwantiteit. De internationale president Radha Burnier schrijft in de laatste zin van haar *Blavatsky Lecture 2005* over de toekomst van de Theosophical Society: *Als we in alle oprechtheid werken voor de Theosophical Society delen we in het privilege van het leggen van een ondergrond voor een nieuwe meer spirituele beschaving.*

Vergelijkende godsdienststudies
moeten gepaard gaan
met de geleidelijke transformatie
van je eigen wezen
in het licht van de waarheid.

Chaudhuri